

Gloria victis

Részlet az *Igazak* című, készülő regényből

Az év végéig Klára többször is Igaz Gerónél töltötte az éjszakát, s a nyomozó nem győzött csodálkozni, milyen bátor lett ez az asszony, aki korábban olyan visszafogott, óvatos és megfontolt volt.

– Nem kell ehhez nagy merészség – szabódott Klára. – Most már nem. Csak az első lépés, az a csütörtöki, csak az volt nehéz. Anyám a maga világában él, hiszen ezt te is tapasztalhattad, apám pedig alig van otthon, könnyedén járok-kelek, amikor csak akarok, ahová csak tetszik. Senkinek nem tűnik föl, hogy nem mindig alszom a saját ágyamban, legföljebb a cselédlánynak, ő azonban inkább elharapná a nyelvét, semmint ellenem beszéljen, kislánykora óta ismerem, kicsit mintha a pótanyja lennék...

– Egy friss özvegytől mégis... – kezdte Igaz Gerő.

– ...mégis azt várnák el – nevetett az asszony –, hogy otthon gyászoljon. Így igaz! Csakhogy ezekben a zavaros időkben senki nem figyeli az özvegyeket, örül, ha ételt tud vásárolni, amíg ér valamit a pénze, és a jövőt latolgatja reggeltől estig. Félnek az emberek, nem tudják, mi jöhet még, nem olyan már az élet ebben a fájdalmas békében, mint régen, abban a boldogban... Nincs erőnk egymást kémlelni.

– Talán még nincs – bólogatott Igaz Gerő, majd keserűen hozzátette. – De annak is eljön az ideje hamarosan. – Mindazonáltal be kellett ismernie, hogy a nőnek igaza van. Amint azt is, hogy bár ez a régóta vágyott béke valóban kegyetlen és szorongató, mert bizonytalan és kiismerhetetlen jövőt hord magában, őt ez alig érdekli, annyira boldog ebben a titkos, ám annál szenvedélyesebb kapcsolatban.

A szentestét a Francia utcában töltötte. Az anyja aprócska betlehemet állított föl a kredencen, a Kisjézust és Máriát kukoricacsutkából formázta meg, Szent Józsefet egy darab fából. Mézes fokhagymát ettek, majd egy almát háromfelé vágva, végül sült kárászt, amit Igaz Gáspár szerzett valamelyik lékhorgászni járó munkatársától. Egy kevés lencse is jutott az asztalra körítésnek meg némi

BENE ZOLTÁN (1973) író, szerkesztő, 2019 és 2022 között a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjasa volt.

mézzel édesített mákos sütemény. Ajándékot nem adtak egymásnak, az együtt elköltött ünnepi vacsoránál nem is kívánhattak többet.

Azazhogy Igaz Gerő nagyon is. Alig bírt magával. Úgy érezte, megbolondul, ha nem láthatja Klárát, ezért aztán nem a rókusai templomba, hanem a fölsővárosi minoritákhoz ment el éjféli misére. Tudta, hogy Horváthék oda járnak. Az anyja zsörtölt vele, amiért olyan messzire gyalogol a téli hidegben ahelyett, hogy őt kísérné el a Kossuth Lajos sugárútra, a szeme villanásából azonban Igaz Gerő kiolvasni vélte, nagyon is sejti ő, hogy nő lehet a dologban, faggatózni azonban nem kezdett, az apja pedig addigra már az igazak álmát aludta – tőle senki sem kívánta, hogy éjnek évadján templomba járjon.

A minoritáknál nagy tömeg szorongott, sokan jöttek ünnepelni a Megváltót, és hálát adni az Úrnak a békéért, mert akármilyen furcsának és nyugtalanító-nak is érezték, mégiscsak béke volt. Igaz Gerő a bejárat közelében állt meg, végigvárta a szertartást, és a kifelé áramló hívek között kutatta Klárát. Kisvártatva meg is találta. Az anyjába karolva vonult kifelé a templomból. Egy halvány, gyors mosollyal nyugtázta, hogy a nyomozó eljött, azonban nem lépett oda hozzá, csak a szeme rebbenésével jelezte, hogy ezúttal nem beszélhetnek, de örül a röpké találkozásnak. Horváth úr nem tartott a feleségével és a lányával.

– Mostanában igen gyakran részeg. Állandóan valami társaságba jár, s ha kérdezzük, azt feleli, ez olyan, mint egy angol klub, nem nőknek való – vallotta be Klára néhány nappal korábban.

Igaz Gerő addig követte a két nő alakját a tekintetével, amíg el nem tűntek a Szent Miklós utca sarkán. Akkor mélyet sóhajtott, és hazabandukolt a Liliom utcába.

Az ünnep alatt nem találkoztak, ám Igaz Gerő előrelátóan (és a kollégák nagy öröme) karácsony összes napjára ügyeletet vállalt a Rákóczi téren, így nem kellett otthon gubbasztania, ahol még jobban kínozta volna Klára hiánya. Kivált, hogy az ópiumból is kifogyott. És nem is akart többé soha már a labdacsokhöz nyúlni. Tisztos polgári életet tervezett, egy esztendő múlva házasságot az özvegyel, később gyerekeket, idővel pocakot, idős korára meg folyton pörköltszafos, dohányzástól sárga, konya bajuszt...

Szabadidejében többször meglátogatta a szüleit, elüldögélt az apjával a kályha mellett, némán, cigarettázva, figyelte az anyját, ahogy tésztát gyúr, varr, vagy csak nézi az ablaküvegre kusza alakzatokat rajzoló zúzmarát. Az ünnep múltán pedig visszatértek a „mézeshetek”: Klára rendszerint nála aludt. Mindig akkor osont be Igaz Gerőhöz, amikor Kisné már lefeküdt, vagy tett-vett valahol a ház belsejében, s reggelente akkor kerekedett föl, amikor a főbérő a piacra ment, vagy a latrinán kuporgott. Kisné sokat szenvedett a beleivel, a latrina szinte a második otthonának számított, így olyankor Klára éppolyan kényelmesen és a lelepleződés veszélye nélkül távozhatott, mint azokon a napokon, amelyeken a házinéni a piacra ment. Attól állandóan rettegték ugyan, hogy a szomszédoknak föltűnik majd az asszony érkezése-távozása, de ha így is történt, senki nem említette soha.

Az esztendő utolsó előtti napján aztán a városba érkezett a 157. francia gyalogezred ötven tisztje és hatszáz katonája Boblet ezredes vezetésével. A következő év, 1919. január 3-án a 210. gyalogezred két zászlóalja, valamint a 274. számú tábori tüzérség első szakasza is bevonult Szegedre. Később két lovasszácad csatlakozott hozzájuk. Mind gyarmati erők voltak, a tiszteken kívül francia elvétve akadt csak közöttük, többségében arabok, feketebőrűek, sőt: indokínaiak alkották a megszálló csapatok legénységét. A város utcáin olykor föltűntek ezek a fura szerzetek, a lányok összesúgtak mögöttük, egyik-másiknak tátva maradt a szája a fekete bőrű emberek láttán.

- Nem láttál még négert, lellem? - évődtek a férfiak a megrökönyödött fehérnéppel. (Mintha ők olyan sokat láttak volna.)

- Csak képen - rebegte ez.

- Csak a mozgóban - habogta az.

- Csak olvastam róla - hebegte amaz.

A férfiak harsányan kacagtak. (Mintha ők bizony mindent ismernének.)

- Jé, azok meg ottan kínaiak! - csodálkozott rá két sétáló annamitára egy suszterinas.

- Nem kínaiak azok, hanem indokínaiak - igazította helyre Hollós doktor, aki éppen egy pár lakkcipőt hozott sarkaltatni, remélvén, hogy szüksége lesz rá a francia városparancsnok kilátásba helyezett fogadásán.

- És az tán olyan nagy különbség, doktor úr? - érdeklődött a kövér suszter szuszogva.

- Bizony az! Indokína nem Kínában, hanem Hátsó-Indiában fekszik - magyarázta az orvos. - Kokinkína, Kambodzsa, Annam, Tonkin és Laosz alkotják, s ez a sok országrész mind a franciák uralma alatt áll.

- No, most már így vagyunk ezzel mi is - szívta meg az orrát a suszter, és Hollós doktor ezzel nem tudott vitába szállni.

Január közepén az Európa Kávéházban, ahol néhány francia tiszt is tartózkodott, Kertész Endre, a színész ismét egy székre állt, ahogyan tette októberben, és megint egy friss Juhász Gyula-költeményt szavalt boron edzett, színpadon iskolázott hangján:

Juhász Gyula
GLORIA VICTIS!

Ó, franciák, ti a szent Művelődés
Élén haladtok, tudja a világ,
Ti vagytok a szabadság és dicsőség
Zászlócai, tündöklő franciák!
Ti adtátok a nagy, nagy forradalmat,
Mely úrrá lőn ma egy világ felett,
De mégis, én azt mondom, új hatalmak:
A magyaroknak tisztelet!

Győző világ, nézz ránk most bölcs szemekkel,
A bölcsesség a legszebb győzelem,
S halld meg, mit mond a Golgotán e nemzet,
Száz szent sebével bíbor ékesen.
Az átkozott bitorló vitte harcba
A szíve ellen, ó mint szenvedett!
A diadal volt legsajgóbb kudarca:
A magyaroknak tisztelet!

Petőfi népét Habsburgék vezették,
Mint rab oroszánt a gyűlölt pecér,
A vágóhídra vitték teste, lelkét,
Hentes hatalmak dicsőségeért!
És ment, idegen zubbony földte testét,
Mint Nessus-ing, mely mart és égetett.
A Krisztus látta csak, hogy halt e szent nép:
A magyaroknak tisztelet!

Ó, franciák, mi úgy állunk ma bátran,
Tisztán, bűnhődve múltat és jövőt,
Egész világ előtt fekete gyászban
Az ég alatt, szent sírjaink fölött,
Vérző kezünket most testvéri frigyre
Dolgozni nyújtjuk, adjatok kezet!
Nem ember az, ki sérti könnyeinket:
A magyaroknak tisztelet!

Victor Hugo, Jaurès nagy, büszke népe,
Forradalom fiai, franciák!
Az új idők teremő ihletében
Jöväünk dolgozni, nézz ránk, új világ!
Kik vértanúk és hősök népe voltunk,
A fiaink víg békén éljenek!
A szenvedés ezer jogán daloljuk:
A magyaroknak tisztelet!

A francia tiszték udvariasan mosolyogtak, miközben Tonelli Sándor, az Ipar-kamara titkára hevenyészve fordította nekik a költő szavait. Tonelli a január 8-án indult La Hongrie Républicaine egyik szerkesztője volt. A lapot – amely tavaszig tizenegy számot élt meg – Jakab Dávid polgári iskolai tanár mint fő-szerkesztő irányítása mellett Juhász Gyula, Vág Sándor irodalomtörténész, Dettre János kormánybiztos-főispán és Hollós József doktor szerkesztették. Az újság 6. számában Juhász Gyula *Egy kis nép nagy büszkesége* című írásában

a magyar költészetnek az európai irodalom gazdagításában játszott szerepét elemezve azon reményének adott hangot, hogy a megszállók, akik „azt hitték, hogy a Balkán egy részét fogják itt látni, bevallják majd, hogy kellemesen csalódtak”. A frankofon szellem szárnyalt a városban. Az értelmiség és a polgárság magát haladónak tekintő része nagy reményeket fűzött a franciákhoz. Móra Ferenc, Tömörkény utódja a múzeum élén szintén ott sürgölődött körülöttük, amint a Radikális Párt szegedi szervezete körül is, míg az szét nem hullott február végén, hogy nagyrészt beleolvadjon a szociáldemokratákba. Az utcasarkokon pedig egyre többször csoportosult öt-hat munkásruhás, szövetsapkáját a szemébe húzó alak, akik zsebre dugott kézzel, gyakran a sarkukon előre-hátra hintázva sügtak-búgtak, s néha kiköptek a sétálgató öltönyös polgárok lába elé, akik a főlháborodásukat elfojtva fogták sietősre a lépteiket.

Igaz Gerő nemigen tudta követni az eseményeket. A feszültséget is csak ritkán érezte, jóllehet körülötte mind többen beszéltek a növekedéséről. Bár Bagdy úr február közepétől kezdve hajtogatta, hogy a vörösök túlzottan mozgolódnak, ebből még baj lesz, meglepetésként érte, amikor azt olvasta a március 21-ei *Délmagyarországban*, hogy pár nap múlva tiszta szocialista kormány alakulhat az országban, mert Buza Barna, Szende Pál és Szabó János lemondtak tisztségükről, a polgári miniszterek kiváltak a kabinetből, és országszerte kommunista gyűlésekre készül a munkásság. Péntek volt, és este nyolckor elnémultak a telefonvonalak. Március 24-ére pedig országszerte, szinte az összes lapban megjelent a Forradalmi Kis Káté, amelyből kiderült, hogy Magyarországon immár proletárdiktatúra van.

Azonban még a Káté megjelenése előtt, 22-én, vasárnap a franciák kimutatták a foguk fehérjét: De Lobit tábornok, a Magyarországi Hadsereg főparancsnoka elrendelte a katonai közigazgatás bevezetését Szegeden, csapatokat vont össze a város határában, s amikor néhány forrófejű bolsevik megkísérelte elfoglalni a rókusi pályaudvart, hogy ott nyisson utat északról várt fegyveres elvtársainak, az azt őrző algériaiak késedelem nélkül megkapták a tűzparancsot. A francia erők minden középületet megszálltak, fegyveres őrséget állítottak föl minden stratégiai ponton. Egy zászlóalj a hídnál, egy pedig délen, Alsóváros határában foglalt el harcálláspontot, hogy megakadályozza a budapesti proletárdiktatúra esetleges katonai föllépését, a város melletti repülőtérré megérkezett az 508. számú repülőraj.

Igaz Gerőt és a többi nyomozót a megszállók arra kérték, maradjanak otthon vagy az irodáikban, folyamatban levő ügyeiket függesszék föl. A Munkásotthon padlásán közben karabélyokat és kézigránátokat foglaltak le, ily módon lefegyverezték a szegedi munkások harcra kész csoportjait. Egy-két helyen ugyan még kialakult lövöldözés, például a Csillag börtönnél, alapvetően azonban gyorsan és kevés áldozattal zajlottak az események. Egy francia katona és tucatnyi bolsevik esett el. Végül március 27-ére a proletárdiktatúra, még mielőtt megszülethetett volna, máris elbukott Szegeden. Ekkorra mintegy negyvenezer

fős francia hadsereg állomásozott a városban és környékén, készen arra, hogy megütközzön az alakuló magyar vörös hadsereggel.

– Szerencsénk van a franciákkal – mondta Igaz Gerő Klárának, miközben a mellét simogatta. Az behúzott függönyök közötti keskeny résen beeső nap-sugár pontosan a keblek halmai közti finom bőrre esett, s a nyomozó áhítattal csókolta meg a világos foltot.

– Jobbak, mint a vörösök – nevetett a nő. – Ezt még apám is elismeri, pedig ő aztán nehezen viseli a franciákat.

– Ha itt is győzne a proletárdiktatúra, nem sok babér teremne nekünk, rendőröknek.

– De nem győz! – Klára egy csókkal adott nyomatékot a szavainak.

Akkor már több mint három hónapja folytattak viszonyt, ennél fogva a külvilág nagyrészt kívül rekedt a nyomozó érdeklődésén. Olykor még el-eltűnődött ugyan Nagy Gyula esetén, három új, nem túl nagy jelentőségű ügyet is fölgöngyöltett, meg-meglátogatta a szüleit, de leginkább az asszonnyal töltötte az idejét vagy valóságosan, vagy gondolatban, s azon törte a fejét, mikor állhatnak már végre a nyilvánosság elé ők ketten anélkül, hogy megbotránkoztatnák az embereket.

Erre azonban nem kerülhetett sor. A Párkák, az Isten vagy a véletlen más sorsot szánt Igaz Gerőnek és a szívét feszítő szerelemnek.

György Mányi Albert: *Vejnemőjnen (Szánkóval észak felé)* (olaj, vászon, 60x58 cm)